

EVDEKİ ZÜRAFA

“Bir Başka” Tahayyülde Aynılık,
Fark ve Memleket Nostaljisi

Hazırlayanlar
Hüseyin Köse & Özgür İpek

İthafen...

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
<i>Bir Başkadır'ın Hikâye Dışı</i>	19
Duyulmayan Şarkı: <i>Bir Başkadır'ın Hikâye Dışı</i>	21
Fırat Yücel	
“Başka”: Kültür Sanayi ve Toplumsal Sınıfların Temsili	42
Mahmut Mutman	
Kültürel Türk Başkalığı Söylemlerinin Ağında Kültürelci Bir Türkiye Alegorisi	69
Fırat Mollaer	
“Dijitale İş Yapmak” Bir Başkadır	90
Ece Vitrinel-Aslı İldır	
<i>Açılımlar</i>	105
<i>Bir Başkadır'da Anlamların Nesnelere Sirayeti</i>	107
Pelin Kıvrak	
<i>Bir Başkadır'ın “Erkek Aklı”: İyimser Bir Öneri</i>	120
Hüseyin Köse	
<i>Bir Başkadır'ın Huzurlu Huzursuzluğu: Erk-(Ek)lik</i>	142
Sevgi Kesim	
<i>Bir Başkadır'ın Kayıp Anne Babaları</i>	156
Sezen Ünlüönen	
<i>Bir Başkadır Olan Biten</i>	164
Kaan Kavuşan	

<i>Unutulmuşu Söylemek</i>	175
Aktarım İlişkileri: <i>Bir Başkadır</i> 'da İyileştiren Yüzleşmeler	177
Özgür Taburoğlu	
Jean-Luc Nancy: Dinlemek ve Uyumak	190
Nilgün Tutal	
“Ben İnsanlığı Birbiriyle Henüz Doğru Dürüst Tanışmamış Bir Aile Olarak Görüyorum”	199
Sıdıka Yılmaz	
Kesişimsellik Teorisi Bağlamında <i>Bir Başkadır</i> Dizisini Okumak ...	219
İncilay Cangöz	
<i>Türdeşlikler ve Başkahklar</i>	237
Türklük Ethosu İçinden Kurgulanan Kürtler ve Temsildeki Çatlak...	239
Mehmet Özkan Şüküran	
<i>Bir Başkadır</i> 'daki Yokluk Üzerine	252
Özgür İpek	
Ne Aşkını Bir Sır Gibi Saklamak Ne De Muhayyilesini Serbest Bırakmak: <i>Bir Başkadır</i> 'ın Homo-Türka Fabula'larını Aşmak ..	264
Beren Azizi	
<i>Bir Başkadır</i> Bizim Yeşilçam'ımız	274
Tanju Baran	
Yasin Karakterini Kahraman Algımıza Dair Sınırlılıklar Üzerinden Okumak.....	282
Gökhan Eken	
Katkıda Bulunanlar	304

1. *Bir Başkadır*'ın Hikâye Dışı

“Aynı anda hem anlatıcısı hem başkahramanı hem de okuru olarak bu hikâyenin tam ortasındayız; yaşarken oluşturuyoruz; ileriye doğru gidiyor gene de geriye doğru anlıyoruz...”

William L. Randall

Duyulmayan Şarkı: *Bir Başkadır*'ın Hikâye Dışı

Fırat Yücel

Meryem, psikiyatrist Peri Hanım'ın odasından çıkmış. Kendisini İstanbul'un çeperlerindeki evine ulaştıracak 24 no'lu otobüsü yakalamak için adımlarını hızlandırıyor. Yeşilçam melodramlarının seyir hafızasını, neredeyse ânında tetikleyen bir müzik eşlik ediyor adımlarına; gitar arpeji üzerine üflemeli. Uzaklarda bir yerden onu izlediğini sezdiğimiz kamera, uzun lensiyle Meryem'e yaklaşırken “Bir Başkadır” yazısı, yani dizinin ismi ekrana yansıyor. Birinci bölümün 20. dakikasında.

Berkun Oya'nın yazıp yönettiği dizinin her bölümünün başlangıcında, dizinin isminin her ekrana gelişinde bize kendini hatırlatan bir namevcudiyet var. Eksik bir parça. Doldurulması icap eden bir boşluk. İkinci bölümün beşinci dakikasında, Meryem'in yengesi Ruhiye'nin intihar teşebbüsünün ardından beliriyor bu yazı. Evin duvarındaki aile fotoğraflarına bakıyoruz. Duvara asılmış ceylan motifli bir tabağın üzerinde: Bir Başkadır. Dördüncü bölümde sıra sıra apartman görüntülerinin (muhtemelen çekimlerin yapıldığı Tokatköy, Beykoz) üzerinde, beşinci bölümde, Ali Sadi Hoca'nın eşi Mesude'nin mezarının üstünü örten toprakta görünüyor: Bir Başkadır. Kamera Mesude'nin cansız bedeninin olduğu yerde. Mezarın

üstü bütünüyle kapandığında, siyahın üzerinde beliriyor dizinin ismi.

Görsel 1. *Bir Başkadır* açılış jeneriği

Kuşkusuz soru işareti barındıran bir namevcudiyet bu, yarım bırakılmış bir laf öbeği: Bir Başkadır, tamam, ama bir başka olan ne? Bildirme eki adı verilen -dır, -dir eki, Türkçede bir kesinliğe işaret eder. Ama aynı zamanda belirsizliği ya da ihtimali de imler. “Bir başkadır herhalde”, “öyle görünüyor” ya da “ihtimaldir ki öyledir,” anlamına da açılabilir. Öte yandan, bu laf öbeğinin devamına dair çok az kuşku var. Dizinin ismindeki bir “boşluğu doldurunuz” davetiye eğer, onun neyle doldurulması gerektiğini biliyoruz. Türkiye’de doğup büyümüş ya da Türkiye’ye aşına olan herkesin doldurabileceği, yanıtlayabileceği bir soru bu. Soru olmayan bir soru.

Malum olan, bir çırpıda akla düşen 1970’lerden bir pop şarkısı. Ayten Alpman’ın ilk olarak 1970 yılının eylül ayında 45’lik olarak yayınlanan “Bir Başkadır Benim Memleketim” adlı parçası. Ama dizinin ismiyle birlikte malum olan bir şey daha var. Bir Başkadır, “hikâye dünyası dışı” dediğimiz yere seyirciyi sıkça götüren bir anlatı. Kadrajın içinde “Bir Başkadır” varsa, o alanın dışında da “Benim Memleketim” var. İs-

miyle müsemma, Oya'nın dizisinde ekran denilen çerçevenin içinde vuku bulan hikâyenin dışına çıkıyoruz, hemen her bölümde. Kadrajda kendine yer bulamayan bir şeyler (de) var sanki, söylenemeyen, "sır gibi saklanan" bir şeyler...

Hikâye dünyasının içindeyse âdeta o eksik parçayı, o yokluğu telaşla kapamaya çalışan bir kesişim bolluğu var: Meryem'in evine gündeliğe gittiği Sinan'ın sevgilisi Gülbin, Meryem'in psikiyatristi Peri'nin psikiyatristi çıkıyor; Sinan'ın Gülbin'le ilişkisini sürdürürken birlikte olduğu Melisa, Peri ile yoga dersinde tanışıyor; bir gece kulübünde güvenlikçi olan Meryem'in abisi Yasin, yaka paça kulüpten dışarı attığı Hayrunnisa ile sokakta karşılaşılıyor; sokakta karşılaşılan o genç kadın, Yasin ve Meryem'in akıl danıştıkları Ali Sadi Hoca'nın kızı çıkıyor... İnandırıcı olmaya yeltenecek bir bütünleşme fantezisi için fazlaca hoyrat bir tesadüfler zinciri. Kendinin fazlasıyla farkında bir melodram rejimi bu. Kullandığı fonttan müziğine; Meryem'i bir "köyden kente indim" tablosunun zamane temsilcisi kılan, onu şehrin keşmekeşi içinde yalnızlaştıran uzun lensli kent çekimlerinden bakışı hikâye dünyası dışına sevk eden klip seçimlerine kadar, Yeşilçam'a nazire yapan bir fantezi diyarında, bir memleket mecazı içinde olduğumuz hatırlatılıyor.

Bir Yeşilçam tablosunun içindeyiz. Tablonun içinde "Bir Başkadır" var, dışında "Benim Memleketim". İçinde Meryem var, Peri Var, Yasin Var, Ruhiye var; dışında, Ferdi Özbeğin'in 1983'te verdiği Şan Tiyatrosu konserinden görüntüler, Maurice Pialat'ın 1964'te İstanbul'da çektiği *Bosphore* adlı belgeselden parçalar, Yılmaz Güney ve Zeki Ökten'in 1978 tarihli *Sürü* filminden şehir fragmanları... Tablonun dışı derken, filmin hikâye dünyasının, yani Meryem, Peri ve diğerlerinin bulunduğu âlemin dışından gelen her şeyi kast ediyorum: Ara yazılarda kullanılan kelimelerin âlemini, fontların âlemini, dizinin başı ve sonuna yerleştirilen kliplerin âlemini, hikâye dünyasının fiziksel sınırlarında duyulmayan şarkıların âlemini...

Hikâye Dışı

Bir Başkadır, sözünü ettiğim kesişim bolluğunu kurarken ne kadar aceleci ve savrukça, hikâye dünyası dışı öğeleri kullanırken de o kadar dikkatli. *Bir Başkadır* isminin, dizinin 20. dakikasında şehir imgeleri üzerinde ilk kez belirmesi, o âna kadar müziğe hiç başvurulmaması bunun ilk göstergesi. Dizi isminin bölümden bölüme yer değiştirmesi, bazen tümüyle kaybolması, bazen en sonda belirmesi, bir ikinci gösterge. Ama bazen kendini tek bir kelimeyle belli eden başka göstergeler de mevcut.

İlk bölümde Meryem bayıldığında, siyah ekran üzeri bir yazı: “Bir Sene Önce.” Koskocaman, sekiz bölüm sürecek bir erteleme bu. Meryem, Sinan Bey’in evinde bayılır. Bayılmasının nedeni sekiz bölüm boyunca askıda bırakılır. Seyirci tatmini (bayılmanın nedenine vakıf olma) dizinin en sonuna kadar bekletilecektir. Pascal Bonitzer’in tanımladığı biçimiyle klasik bir “anlatısal gerilim”le (*suspense*, yani ertelemeyle) karşı karşıyayızdır. Bayılma parantezi açar. Aylılma parantezi kapatır. Parantez içine ise bir psikolojik hafiyelik operasyonu olarak seyir deneyimi yerleştirilir: Meryem niye bayılıp duruyor? (Ya da parantezin içindeki yan sorular: Ruhiye niye bunalmı? Peri niye böyle soğuk ve katı? vb.) Ama hikâye dışı öğeler arasındaki anlam ilişkilerine dikkat kesilip bir başka hafiyelik modeliyle de izleyebiliriz diziyi. Sadece bölüm başı ya da sonundaki hikâye dışı görüntüler değil, çok daha küçük belirtiler de buna karşılık gelebilir. Örneğin, ekranda yazan kelimeleri takip ederek, ne zaman uçup ne zaman tekrar bildiklerine bakarak da izlenebilir *Bir Başkadır*. İlk bölümde açılan paranteze tekrar bakalım: Bayılma ânında “Bir Yıl Önce” değil de “Bir Sene Önce” yazıyordu. Bölümün sonundaysa Ferdi Özbeğin’in, 1982 tarihli “Bir Sır Gibi” albümünde yer alan, “aşkını bir sır gibi senelerdir sakladım” nakaratına sahip *Gündüzüm Seninle* adlı şarkısını seslendirdiği bir konser kaydı uzun uzadıya gösteriliyor. Psikiyatrist Peri tarafından